

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА

NO. 20 (3476)

ЧАЦВЕР, 2 ЧЭРВЕНЯ, 2016

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Песні ў спадчыну
Стар. 2

Іван, сын Фёдараў — родам з Вілейшчыны
Архітэктар і краязнаўца Анатоль Капцюг на падставе канкрэтных мясцовых фактаў пацвярджае беларускае паходжанне аднаго з першых рускіх кнігадрукароў
Стар. 3

Букчанскі сусвет
Фатограф Наталля Дораш улюбiлася ў самабытны свет жыхароў адной з вёсак беларускага Палесся
Стар. 4

ТРАДЫЦЫ

Пад уладай паланэза

Майскі Слонім сабраў аматараў старадаўняга танца на XX адкрыты рэгіянальны фест “Паланэз-2016”

Алена Сямёнава

Заканамерна, што Слонім, які называюць горадам паланэзаў, адраджае свае традыцыі. Райцэнтр ужо ў XVIII стагоддзі дзякуючы мецэнацкай дзейнасці Міхала Казіміра Агінскага называлі: Паўночныя Афіны. Тут былі створаны тэатр, знакаміты аркестр, першая ва Усходняй Еўропе балетная школа. У сапраўднага знаўцы мастацтваў, творча адоранага слонімскага старосты любіў гасцяваць і ягоны пляменнік, Міхал Клеафас, пазней аўтар знакамітага паланэза “Развітанне з Радзімай” (твор называюць яшчэ: “Паланэз Агінскага”). У любімым горадзе будучы дзяржаўны дзеяч, дыпламат чэрпаў натхненне.

І сёлета ад той самай гістарычнай пажарнай каланчы, дзе да 1939 года гарадскі аркестр штодня раніцай і ўвечары напаяў Слонім гукамі “Паланэзу Агінскага”, пачыналася касцюмаванае шэсце ўдзельнікаў свята па

АЛЕНА СЯМЁНАВА

З розных месцаў у Слонім прыязджаюць удзельнікі фесту

вуліцах старажытнага горада. Упершыню на фест прыехалі госці з пяці краін — Беларусі, Польшчы, Літвы, Латвіі, Германіі — фактычна ўзвысіўшы яго да статусу міжнароднага. Пад урачысты барабанны дроб і цёплае вітанне сланічан артысты розных узростаў, якіх аб’яднаў грацыёзны танец, рушылі ў Цэнтр культуры і адпачынку: на конкурс. Гэта цяпер, каб прапусціць шэсце ўдзельнікаў

фесту, у горадзе спыняецца вулічны рух. А заклала традыцыю свята жменька энтузіястаў. Ініцыятарам яго выступіла старшыня Слонімскага аддзела Саюза палякаў на Беларусі Лянард Раўкоўская. Яна і цяпер сярод удзельнікаў: “Для мяне гэта асаблівы дзень, і душа перапаўняецца радасцю, што паланэз жывы. Пачыналі мы сціпла, але добрая ідэя знайшла водгук у сэрцах сланічан, і сён-

ня мы ўжо маем такі ўзровень, такі размах! Я вельмі ўдзячная раённаму і абласнаму выканкамам за тое, што падтрымалі пачын, узялі на сябе ільвіную долю матэрыяльных выдаткаў і арганізацыйных клопатаў. Прыемна, што мы, палякі Беларусі, атрымалі магчымасць развіваць нашу культуру і несці мастацтва паланэза далёка за межы нашага раёна”.

→ **Стар. 4**

ВЕСТКІ

Свята ў горад бусел прынясе

Кацярына Мядзведская

Рэспубліканскі фестываль нацыянальных культур пройдзе 4-5 чэрвеня ў Гродне ў адзінаццаты раз і ўпершыню — пад падтрымкай ЮНЕСКА

Сёлета сімвалам гродзенскага фестывалю стане бусел: крылы яго ўпрыгожаць нацыянальныя арнаменты розных народаў. Застанецца і традыцыйны лагатып свята — кветка з рознакаляровымі плястэкамі. Іх выявы будуць на білбордах, інфастэндах і буклетах. Як паведаміла на нядаўняй прэс-канферэнцыі новы дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Вольга Антоненка, усяго ў Гродне з непасрэдных удзельнікаў будзе 800 прадстаўнікоў 37 нацыянальнасцяў. Упершыню ўдзел у фестывалі прымуць выхадцы са ЗША, Нігерыі, Сірыі, Шры-Ланкі, а таксама Чачні.

Традыцыйна фестываль адкрываецца ўрачыстым шэсцем удзельнікаў. Пачнуць працаваць нацыянальныя падворкі. Прычым галоўнай ідэяй пры іх афармленні стане: “Дом, у якім мы жывём”. Дыяспары “узвядуць” юрты, саклі, мазанкі з сімвалічным адлюстраваннем у іх традыцый вядзення побыту і этнакаларыту. І гэта будуць непаўторныя акорды ў асноўнай тэме XI фестывалю: “Беларусы — нацыя, якая аб’ядноўвае”.

Арганізатары свята ў Гродне рыхтуюць і насычаную музычную праграму.

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

Прастора агульных каштоўнасцяў

Іван і Валянціна Ждановічы

Пашырэнню рознабаковых кантактаў паміж расійскімі рэгіёнамі ды Беларуссю спрыяюць і журналісты абедзвюх краін

У рэдакцыі часопіса “Беларусь. Belarus”, які выходзіць у чатырох варыянтах (беларуская, англійская, польская, іспанская мовы), падрыхтаваны спецвыпуск на рускай мове. Прысвечана выданне трэцяму Форуму рэгіёнаў Беларусі ды Расіі, які пройдзе 7-8 чэрвеня ў Мінску. У праграме Форуму — і секцыя “СМІ як значны фактар міжрэгіянальнага ўзаемадзеяння, фарміравання агульнай прасторы гумані-

тарных каштоўнасцяў Саюзнай дзяржавы”: пройдзе яна 7 чэрвеня ў Інстытуце журналістыкі БДУ. Спадзяемся, абмен думкамі, выніковыя рашэнні дадуць магчымасць павялічыць, зрабіць больш эфектыўнымі плыні інфармацыі паміж Беларуссю і расійскімі рэгіёнамі. Бо, як вядома, ад якасці, зместу інфармацыі ў СМІ ў вялікай ступені залежыць, як ідзе супраца. І журналісты ж — не проста “пісакі” ды абслуга для іншых грамадскіх эліт: як слухна заўважыў у свой час Аляксандр Пушкін, “словесны журналіст ёсць расаднік людзей дзяржаўных...” І дадаваў: “...Они знают это и, собираясь овладеть общим мнением, они страшатся унигильной прасторы гумани-

недобросовестностью, переметчивостью, корыстолюбием или наглостью”.

Летась у жніўні пад час камандзіроўкі ў Белград мы пераканаліся: там журналісты адкрытыя да шырокага супрацоўніцтва, гатовы больш пісаць пра сучасную Беларусь, беларусаў рэгіёна, расійска-беларускія кантакты. Калегі ахвотна дапамагалі нам у рабоце. Была сустрэча з намеснікам рэдактара “Белгородской правды” Сяргеем Яроміным. Ён бываў пад час аднаго з прэс-тураў у Беларусі, яго калегі таксама. У журналісцкіх колах ведаюць, раскажыў ён, Міхаіла Лысова, у якога беларускія родавыя карані: ён працаваў на адказных пасадах. А калі да размовы далучылася карэ-

спандэнт газеты Нэлі Каліева, то высветлілася: ёсць і ў яе павязь з Беларуссю. “І мама, Тамара Мікалаеўна, і бабуля мая, Аляксандра Апанасаўна, маюць беларускае прозвішча: Філіповіч, — здзівіла нас ураджэнка Цалінаграда, цяпер вядомага як Астана, новая сталіца Казахстана. — А тата мой — казах, вось і прозвішча ў мяне казахскае. Сястра і мама ў Астане жывуць, а я прыехала пасля школы пажыць да роднай мамай сястры ў Белград, тут і засталася. Атрымала вышэйшую адукацыю, выйшла замуж: прыжылася, можна сказаць. А ў Беларусі вельмі мару пабываць, шмат пра яе добрага чула: і ад родных, і ад калег”.

Піша Нэлі Каліева на розныя тэмы: соцыум, адукацыя,

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Маці ў Нэлі Каліевай — беларуска, тата яе — казах

культура. Пазнаёміла нас, напрыклад, з беларусам, героем адной з яе публікацый — вядомым у Белградзе музыкантам, дзеячам культуры Мікалаем Грашчанкам. Гонар нам: гэта ж ён, ураджэнец вёскі з Магілёўшчыны, штогод 12 ліпеня робіць, рэжысуе свята “Третье ратное поле России”

пад Прохараўкай: у памяць пра вялікую танкавую бітву ў 1943-м. Плённа працуюць на культурнай ніве горада і жонка супляменніка Ала, і дачка Людміла (фалькларыст, кандыдат навук), і сын Ілья (флейтыст у аркестры, да таго ж майстар, які настройвае філарманічны орган). → **Стар. 2**

ТАЛЕНТЫ З ДЫЯСПАРЫ

Песні ў спадчыну

У Цюмені прайшоў першы сольны канцэрт Веры Піскун, салісткі сямейнага вакальнага ансамбля “Спадчына”

Канцэрт быў прымеркаваны да Дня Перамогі, называўся “Мое наследзіе”, прайшоў 15 мая ў Палацы нацыянальных культур “Строитель”. “Вось ужо 15 гадоў я, як кажуць, на сцэне, і большую палову гэтага часу правяла з мікрафонам у руках, — расказала Вера Піскун. — Любоў да спеваў перадалася мне ад бацькоў: гэта мая спадчына. Яны родам з Беларусі, у Баўруйску нарадзіліся мае брат і сястра, а я ўжо — у Лангеласе. Колькі сябе памятаю, самымі любімымі песнямі былі для мяне — пра вайну, пра салдатаў, Перамогу. Чаму так? Магчыма, таму, што родавыя мае карані — з Беларусі, якая панесла ў вайну вялікія хваляры, гераічна змагалася з ворагам. І наша памяць пра мінулае, пра подзвігі прадзедаў і дзядоў — гэта як выяўленне глыбокай удзячнасці за жыццё, магчымаць якога яны нам падарылі. “Мое наследзіе”, — гэта і мая ўдзячнасць бацькам за тое, што выхавалі мяне з павагай да культуры продкаў, і маё “дзякуй” дзядам і прадзедам за Перамогу.

Плынь канцэрта — гэта жыццёвая гісторыя самой спявачкі з сям’і беларусаў, якія воляй лёсу аказаліся ў Сібіры. На пачатку дзеі на экране ішлі кадры з сямейнага фотаархіва, гучаў дыялог маленькай Веры і яе мамы. У ім, дарэчы, на пытанне “Кім ты хочаш стаць, калі вырасташ?”, Верачка вельмі выразна і ўпэўнена адказала, што стане спявачкаю. Бо ў яе сям’і спяваюць і мама, і тата, і сястра, ды і дзядуля з бабуляй такса-

Кветкі, абдымкі ад глядачоў

ма спявалі. Між тым і сольная песня Веры Піскун “Спадчына” на словы Янкі Купалы, і выступ сямейнага вакальнага ансамбля “Спадчына”, якім кіруе мама спявачкі Марыя Піскун, пацвердзілі: любоў да песні — гэта вельмі моцная сямейная традыцыя, сямейная спадчына.

Пасля дыялогу мамы і дачкі, у якім Марыя Іосіфаўна распавяла маленькай Верачы пра вайну і пра тое, які гэта быў страшны час, пачаўся патрыятычны блок праграмы. Песні пра салдат, Перамогу нікога не пакінулі абьякавымі. Самым яркім выступленнем, на маю думку, стала песня “Вальс франтавой сястры”. Дарэчы, гэта ўжо своеасаблівая візитная картка спявачкі. Менавіта з ёй Вера Піскун у 2012 годзе, на фестывалі-конкурсе “Віват, Расія!”, заняла першае месца адразу ў дзвюх намінацыях: “Лепшае выкананне песні” ды “Лепшае выкананне інсцэнаванай песні”, атрымала Гран-пры фестывалю. А

Вера Піскун (злева) і створаны ёю ВІА “Наследзіе”

на міжрэгіянальным фестывалі-конкурсе “Памяць” беларуска з Цюмені атрымала дыплом у спецыяльнай намінацыі “За самае яркае і запамінальнае выступленне”.

Канцэрт стаў яркім дэбютам вакальнага-інструментальнага ансамбля “Наследзіе”, які арганізавала і ўзначаліла Вера. У склад ансамбля, гаворыць яна, увайшлі школьнікі, студэнты Цюмені, а таксама курсанты Цюменскага вышэйшага ваенна-інжынернага каманднага вучылішча. “Я вельмі ўдзячная ўсім, хто дапамагаў мне ў арганізацыі канцэрта і ўсім, хто прыйшоў мяне падтрымаць, — гаворыць Вера Піскун. — Для мяне гэта было вельмі важна! Удзяцінстве магла толькі марыць аб тым, што калі-небудзь васьм так буду даваць свой сольны канцэрт. Нездарма ж кажуць: калі вельмі хацець і старацца, то мары спраўджваюцца. У сваім канцэрце мне хацелася паказаць, што наша спадчына — гэта не толькі тое, што перадаецца з пака-

лення ў пакаленне ў сям’і. Спадчына — гэта і духоўныя каштоўнасці, што дасталіся нам ад вялікіх продкаў, у тым ліку і Перамога ў Вялікай Айчыннай вайне. Пра тое варта памятаць штодня, а не толькі ў святочныя дні. Больш за ўсё кранула мяне, калі пасля канцэрта падыходзілі да мяне глядачы... Уявіце сабе: зусім незнаёмыя людзі, яны казалі такія цёплыя словы, абдымалі мяне як родную... І са слязамі на вачах казалі: “Дзякуй за канцэрт!” Менавіта ў той момант я зразумела, што канцэрт атрымаўся. І што ўвогуле ўсё атрымалася нават лепш, чым я сабе ўяўляла”.

Глядачы і сапраўды доўга не адпускалі Веру Піскун, дзяліліся з ёй сваімі ўражаннямі пра канцэрт, распыталі пра Беларусь, яе творчыя планы. Таму хочацца, віншуючы артыстку з важнай падзеяй у жыцці, пажадаць ёй — удачы, натхнення, творчых поспехаў.

Вераніка Усціменка,
г. Цюмень

СПАДЧЫНА

Дыялогі з Караткевічам

На вечарыне ў Вялікім тэатры Беларусі, прысвечанай Уладзіміру Караткевічу, урыўкі з твораў класіка чыталі вядомыя ў краіне людзі розных прафесій

Класіка, як вядома, тым і вялікая, што кожны можа знайсці ў мастацкіх творах — сваё, яму асабіста блізкае. У прэс-рэлізе, дасланым з тэатра, прыводзіцца, напрыклад, урывак з тонкага, вельмі лірычнага апавядання Уладзіміра Караткевіча “Маленькая балерына”. І той тэкст, дарэчы, гучаў на вечарыне, якая мела назву “Чытаем Караткевіча разам”. А сярод чытальнікаў — зоркі спорту, кіно, тэлебачання, тэатра і эстрады... Ідэя цудоўная: можна пераняць яе і беларускім суполкам замежжа. Ва ўтульнай камернай зале Вялікага тэатра хораша было ўнікаць у прыгажосць вершаў, праявіць творцаў пісьменніка. Гучалі і песні на словы класіка. Прычым на адной сцэне вялі своеасаблівыя дыялогі з Караткевічам (бо кожны ж прачытае тэкст па-свойму) гімнастка, бронзавы прызёр Лонданскай Алімпіяды-2012 Любоў Чаркашына, оперны саліст Вялікага тэатра Ілья Сільчукоў, акцёр, рэжысёр, мастацкі кіраўнік Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Аляксандр Гарцуеў, а таксама вядомыя тэлеведучыя, артысты эстрады...

Рэжысёрам і вядучым вечарыны выступіў заслужаны артыст Беларусі Віктар Скарабагатаў. Чаму, аднак, Караткевіч? Яго ж 85-я ўгодкі адсвяткавалі летась. Ды каб атрымліваць асалоду ад прыгожых словаў — ці патрэбна асаблівая нагода? Між тым у той жа вечар на галоўнай сцэне Вялікага тэатра можна было пачуць шэдэўр нацыянальнага мастацтва — оперу “Сівая легенда”. Кампазітар Дзмітрый Смольскі напісаў яе на лібрэта Уладзіміра Караткевіча, рэжысёр-пастаноўшчык — Міхаіл Панджавідзэ.

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

Прасторы агульных каштоўнасцяў

(Заканчэнне. Пачатак на стар.

Эх, думалі мы, якая магла б цікавая быць у Белградзе беларуская суполка! Яе там пакуль няма, а таленавітых, сацыяльна праяўленых ураджэнцаў Беларусі, знойдзецца шмат. І проста сяброў нашай краіны — таксама. Дарэчы, на пытанне, ці лічаць сябе сын і дачка беларусамі, Мікалай Аркадзевіч адказаў нейтральна: “Яны тут нарадзіліся”. Ды ці ж мала дзе, разважалі мы, нараджаюцца людзі: і ў лесе, і ў полі, і ў стэпе ці тайзе... Важна, ці адчувае чалавек глыбінную повязь з родам сваім, зямлёю продкаў, Мы, напрыклад, сустракаліся і ў таёжнай глыбінцы Цюменскай вобласці з роднымі нам па крыві, культуры людзьмі, нашчадкамі беларусаў-самаходаў. Нават бацькі некаторых з іх у Беларусі не бывалі, дзяды-прадзеды ў малалетстве, можа яшчэ ў XIX стагоддзі, зямлю продкаў пакінулі — а ўсё роўна там кажуць: “Мы — беларусы!” У спецыяльна, пра які вышэй згадалі, ёсць наш тэкст “Зямля і неба Уладзіміра Шуглі”. Ганаровы генеральны консул Беларусі ў Цюмені нарадзіўся, вырас, усё жыццё жыў у Уралам — а столькі ў ім духу беларускага!

Будынак Белградскага дзяржуніверсітэта

Прасторы агульных каштоўнасцяў, якую мы асвойваем цяпер сумесна з расійскімі калегамі — як адладжанне ігры вялікага аркестра. Важныя нюансы. Атрымаецца прыгожа, калі розныя інструменты, ведучы свае партыі, здолеюць гучаць суладна, а не калі “ўсё ў адну дуду” ці “усе на адно лице”. І ў журналістыцы, як вядома, ёсць розныя школы, напрацоўкі. Можна беларусам і расіянам адзін у другога

званая акадэмічная мабільнасць у белградска-мінскіх дамоўленасцях пакуль — ні з месца.

Чаму так? “Пры ўсім жаданні сябраваць, супрацоўнічаць з беларускімі калегамі ёсць толькі абмен навуковымі публікацыямі, узаемны ўдзел у навукова-практычных канферэнцыях, — казаў нам Аляксандр Пятровіч. — Але ж падпісана дамова аб супрацоўніцтве паміж універсітэтамі, яшчэ ў 2013-м. Кантакты, што сёння ёсць, былі і да таго... У дагаворы прадугледжаны і абмен студэнтамі, выкладчыкамі: акадэмічная мабільнасць. На 2014-ы планавалася абмен практыкантамі. У нас ёсць міжнароднікі — ім было б карысна папрацаваць у Мінску, і наадварот. Але ў калег не знайшлося сродкаў, каб накіраваць сваіх практыкантаў ды прыняць нашых. Ідэя пясчотна завяла... Спрабаваў я рухаць сумесныя адукацыйныя праграмы — таксама не пайшло. І з запрашэннем выкладчыкаў — праблемы... Усё падпісана, дружба мацнее — а развіцця адноснаў няма”.

То можа на раскрутку падобных праектаў знойдуцца грошы ў бюджэце Саюзнай дзяржавы? Спадзяемся, і такія пытанні будуць абмяркоўвацца

на СМІ-секцыі мінскага Форуму рэгіёнаў. Тым часам кандыдат навук, дацэнт кафедры тэорыі ды метадалогіі журналістыкі Аляксандр Градзюшка паведаміў нам: надзею паехаць сёлетня чытаць лекцыі ў Белград ён не губляе. Магчыма, тое будзе ў лістападзе. А з Аляксандрам Карачэнскім яны сустракаліся ўвесну — у Піцеры, на факультэце журналістыкі СПбДУ, дыплом якога, дарэчы, у 1982-м атрымаў і адзін з аўтараў гэтых радкоў. Так што фарміраваць агульную прастору гуманітарных каштоўнасцяў Саюзнай дзяржавы для беларускіх і расійскіх журналістаў — справа не новая.

Дзсяткі журналістаў-беларусаў, ураджэнцаў Беларусі працуюць і працавалі ў розных гарадах Расіі, ды і наадварот. Сярод іх Валеры Казакоў, актывіст Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі “Беларусы Расіі”. Дарэчы, і вядомы расійскі журналіст, выдавец Фадзей Булгарын, з якім быў у творчых спрэчках Аляксандр Пушкін, быў ліцывінам, родам з тэрыторыі Уздзенскага раёна Міншчыны. У выдавецтве “Беларускі кнігазбор” выйшла цікавая кніга яго выбраных твораў — без перакладаў, на мове арыгіналу.

ДА 500-ГОДДЗЯ ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКАГА КНІГАДРУКАВАННЯ

Іван, сын Фёдараў — родам з Вілейшчыны

Архітэктар і краязнаўца Анатоль Капцюг на падставе канкрэтных мясцовых фактаў пацвярджае беларускае паходжанне аднаго з першых рускіх кнігадрукароў

Адам Мальдзіс

Набліжаецца агульнаславянскае і сусветнае, несумненна ЮНЕСКАўскае свята: пяцісотая гадавіна беларускага і тым самым усходнеславянскага кніжнага друкавання. Як вядома, знакавы адлік, па сутнасці, новай культурнай эпохі пачаўся з выдання 6 жніўня 1517 года Францыскам Скарынам першай біблейскай кніжкі, Псалтыра, у яго ж дакладным перакладзе на старабеларускую мову. За ёй там жа, у Празе Чэшскай, а потым і ў Вільні пайшлі ў свет іншыя часткі Святога Пісання. Гэта быў працяг і адначасова канкрэтызацыя вялікай справы, распачатай святымі Кірылам і Мяфодзіем, якія рупіліся пра набліжэнне Слова Бога да народа. І Скарына таксама адраваў свой пераклад праваслаўнаму “людзю посполитому”, будучы ўжо католікам. Дарэчы, тут да месца будзе сказаць пра тое, якога ж веравызнання быў першадрукар. Ёсць сведчанні, што ён прыняў у 1498 годзе разам з сям’ёй новае хрышчэнне ў полацкіх бернардынцах, якія, у адрозненне ад іншых ордэнаў, не адмянялі і папярэдняга, праваслаўнага хрысціянства. Вялікі Палачанін адчуваў сябе і паводзіў найперш як хрысціянін.

Распачаць жа друкаванне матэрыялаў пад новай, перадубілейнай рубрыкай хачу з даволі сенсацыйнага артыкула, прысвечанага Івану Фёдараву (Фёдаравічу), вучню Скарыны і прадаўжальніку яго вышэйшай справы пашырэння хрысціянства сярод усходніх славян. Многія ведаюць: ён быў пачынальнікам друкарскай справы на Русі, на некаторых кнігах падпісваўся як “Иван Федорович Москвитин”. Менавіта ён 19 красавіка 1563 года адкрыў у Маскве першую на Русі “печатню”, гэта значыць друкарню. А першая дакладна датаваная друкаваная кніга “Деяния и Послания Апостолов”, ці проста “Апостол” там выйшла ў сакавіку 1564-га. Так што Іван Фёдаравіч і яго памочнік Пётр Мсціславец працавалі над кнігамі амаль год.

Дык вось, чуткі пра беларускае, ці то вілейскае, ці то баранавіцкае паходжанне славаці Івана-друкара даходзілі да мяне і раней. Але, падавалася мне, былі недастаткова аргументаванымі. А нядаўна, у Дзень музеяў, наведваў я Вілейскі гістарычна-краязнаўчы музей, дзе атрымаў з рук аўтара, архітэктара і краязнаўцы Анатоля Капцюга, брашуру “Иван Фёдаравіч

Ёсць велічныя помнікі Івану Фёдаравічу ў Львове і Маскве — будзе і ў Беларусі

і дваранскі род Вялікага Княства Літоўскага — Рагозы”. Уважліва праштудзіраваў яе і адчуў: доказы аўтара дастаткова аргументаваныя, і абаліраецца ён на канкрэтных мясцовых фактах.

І найгалоўны, самы ярскі з тых фактаў — герб Рагоза. Фёдаравіч сын Іван меў, у адрозненне ад тагачасных маскавітаў (дарэчы, нават Карл Маркс выразна аддзяляў тагачасныя Русь Літоўскую і Русь Маскоўскую), дваранскі

Багдан, надворны падскарбі ВКЛ, і дзве пачарговыя жонкі: Апанія Іванаўна і Настасся Змайлаўна.

Скрупулёзна даследуючы з розных бакоў надзвычай цікавую тэму, Анатоль Капцюг выявіў нямаля патрэбных архіўных дакументаў і замежных публікацый. Сярод іх — судовыя лісты і акты аб падзеле спадчыны, куплі і продажы частак мясцовых маёнткаў у Хаценчыцах і Лукаўцы (цяпер гэта Вілейскі раён), а таксама ліст Івана Фёдаравіча да саксонскага курфюрста Аўгуста, які знойдзены польскім гісторыкам У. Галубіцкім у 1968 годзе ў Дрэздэне. Той ліст завераны пячаткаю друкара, прычым “сімвал на пячатцы і герб Рагоза”, робіць заключэнне даследчык, адзін і той жа.

Далей у брашуры ёсць звесткі пра Івана сына Фёдара з Петкавіч, які ў 1529 годзе паступіў у кракаўскі Ягелонскі ўніверсітэт — той самы, які раней, у 1506-м, заканчваў і Францыск Скарына. Петкавічы, па слушнага заўвазе А. Капцюга, гэта сённяшнія Пецькавічы: непадалёку ад Хаценчыц. Дарэчы, мяккі знак, што ў назве паселішча, у тых часы на пісьме ніяк не перадаваўся. А потым, гаворыцца ў брашуры, у тым самым універсітэце ў 1532 годзе ступень бакалаўра атрымаў “Иван Фёдаравіч Масквіцін”... Але чаму адбылася такая трансфармацыя прозвішча?

Вось гэта было б няблага ў сувязі з юбілеем і высветліць гісторыкам — і мінскім, і маскоўскім, і кракаўскім.

Што рабіў, дзе быў наш супляменнік на працягу наступных трыццаці год — пакуль невядома. Не выключваю, што ў той час магла адбыцца і асабістая сустрэча Івана Фёдаравіча са Скарынам — гэтка перадача эстафеты з парадамі, перасцярогамі. Бо не выпадкова ж, накіроўваючыся ў Маскву, ён бярэ сабе ў памочнікі свайго супляменніка, родам з Мсціслаўля, Пятра Мсціслаўца, а потым, выдаўшы ў расійскай сталіцы “Апостала” і яшчэ некалькі кніг (а на маскоўскім выдавецкім знаку мы бачым адзін з асноўных элементаў герба Рагоза — выгінастую палоску!), зноў накіроўваецца разам з друкарскай маёмасцю ўжо на традыцыйную тэрыторыю Вялікага Княства Літоўскага — у Заблудаў, у маёнтка гетмана Рыгора Хадкевіча. Дарэчы, горад Заблудаў — цяпер у Польшчы, на паўднёвым усход ад Беларуска, гэта этнічная тэрыторыя беларусаў. А Хадкевічы ж былі суседзямі друкара па Вілейшчыне! У Заблудаў Іван Фёдаравіч выдаваў кніжкі да 1570 года. Адтуль пераехаў у Львоў (ёсць меркаванні: паўплывала на яго планы Люблінская унія 1569 года, утварэнне Рэчы Паспалітай), а потым і ў Астрог (цяпер гэта райцэнтр у Ровенскай вобласці Украіны), каб там працягваць вышэйшую справу служэння Богу і людзям.

Працэс нараджэння і развіцця кніжнага друкавання ва ўсходняй славяншчыне перарастае з перарывістага ва ўзаемазвязаны. А таму патрабуе новых пошукаў і новай даследчыцкай ацэнкі.

(шляхецкі) герб Рагоза, найбольш шырока распаўсюджаны ў той час у Вілейскім павеце Віленскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага. Анатоль Капцюг склаў грунтоўны “Радавод роду Рагозаў (XVI стагоддзе)”. У ім і ёсць толькі адзін “зямлянін гаспадарскі” Іван (1510?—1583), сын Фёдара, бацька Міраслава, уладальніка Міраслававічаў і часткі маёнтка ў Хаценчыцах. Мяркуючы па схеме-радаводзе, змешчанай у брашуры, у Івана быў яшчэ брат

ПАМЯЦЬ

Дзяцінства — без вайны

Іван Ждановіч

Былыя малалетнія вязні фашысцкіх канцлагераў пашырылі патрыятычную акцыю “Не — фашызму, дзяцінства — без вайны!” на краіны Заходняй Еўропы і Казахстан

Летась мы пісалі: хор былых малалетніх вязняў фашысцкіх канцлагераў “Судьбы” з Першамайскага раёна Мінска правёў Урокі мужнасці ў Санкт-Пецярбурзе і Хельсінкі (“Не старэюць душой” — ГР, №46, 10.12.2016). Напрыканцы лютага ў рэдакцыі пабывала Галіна Змушко, кіраўніца хору: яны з сябрамі збіраліся ў Вену, Браціславу, Карлавы Вары. З’ездзілі! І вось мы сустрэліся пасля Дня Перамогі — а хор нядаўна вярнуўся з Астаны. “Не сядзіцца нам дома! — жартуе Галіна Ігнацёўна. — Скарысталіся на гэты раз акцыяй “Аэрофлота”: з 3 па 12 мая былым вязням фашысцкіх канцлагераў можна было ляцець бясплатна ў любы пункт былога СССР, а ветэранам вайны — і ў Заходнюю Еўропу. Мы ж вырашылі сваю акцыю “Не — фашызму, дзяцінства — без вайны!” пашырыць і на Казахстан”.

Перамовы, падрыхтоўку вялі праз МЗС, Пасольства Беларусі ў Казахстане. “Дарадца-пасланнік Дзмітры Зорын узяў над намі шэфства, — згадвае субяседніца. — 3 ім праграму распрацоўвалі, узгаднілі. 3 7 па 12 мая ў Астане былі. Дэсант немалы: 17 чалавек. Сустрэлі, пасялілі ўсіх у хостэле, на 21-м паверсе. Вельмі-вельмі задаволеныя тым, як усё прайшло”.

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Галіна Змушко

Хор выступаў перад студэнтамі, выкладчыкамі ў Еўразійскім нацыянальным універсітэце. Там, дарэчы, сустракаліся і з актывістамі беларускай дыяспары, лідарам суполкі “Радзіма” Дзмітрыем Астаньковічам. На жаль, на бягу, бо справы прыспешвалі. Мінчане ўдзельнічалі ва ўрачыстым ускладанні вянка ад Беларусі да помніка Івану Панфілаву: летась у Астане адкрыты мемарыяльны комплекс, бо 316-я дывізія пад камандаваннем генерал-маёра Панфілава стваралася ў Казахстане, у Алмацінскай вобласці.

Потым ветэраны з Мінска былі ў радах шэсця “Бессмертный полк”. Сотні нашчадкаў удзельнікаў вайны з партрэтамі рухаліся да манумента “Отан коргаушылар” (“Абаронцам Айчыны”). А жывым сведкам вайны была асабліва ўвага. “Мы ўбачылі, адчулі, як казахскі народ паважае ветэранаў, як шануе памяць пра мінулае, — гаворыць Галіна Змушко. — А колькі кветак нам дарылі! Пры тым кланяліся нам, плакалі...”

ФОТАФАКТ

Букчанскі сусвет

Фатограф Наталля Дораш улюбiлася ў самабытны свет жыхароў адной з вёсак беларускага Палесся

Кацярына Мядзведская

Унікальны каларыт гомельскага Палесся, а, дакладней, вёску Букча Наталля Дораш упершыню ўбачыла ў 1976 годзе. На той момант студэнтка журфака і малады фатограф, яна выйшла замуж за палешука, студэнта юрфака Уладзіміра Дораша і паехала на яго радзіму ў Лельчыцкі раён знаёміцца з бацькамі. Прызнаецца, што ўлюбiлася ў вёску амаль што з першага позірку, “параднiлася” з яе жыхарамі, далучылася да іх побыту, працы, адчуваючы пры тым неверагодны смак жыцця.

На адкрыцці выставы “Палешукі” ў Нацыянальным гістарычным музеі ў Мінску Наталля Дораш казала: “Палессе — то зусім іншы свет, нібы паралельная рэальнасць. Палешукі — як дзеці: з адкрытымі душамі ды сэрцамі. І нягледзячы на тое, што ў вёсцы заўсёды было цяжка жыць, і так шмат трэба працаваць, яны — неверагоднарадасныя і пазітыўныя”. Букчанцы ж таксама адразу прынялі гараджанку-гродзенку, як сваю, і раскрыліся перад яе аб’ектывам. Наталля заўсёды была побач: пад час раздзелкі кабанчыка, збору бярозавага соку або нарыхтоўкі сена. Гараджанка хадзіла па грыбы і ягады, вудзіла рыбу, а часам дапамагала даглядаць дзяцей, якіх часцей за іншых і фатаграфавала.

НАТАЛЛЯ ДОРАШ

Пяшчота

Вось і на выставе бачым партрэты і дзяўчынкі ў вяночку з вачамі, у якіх, здаецца, адлюстроўваецца сусвет, і хлопчыка-гарэзы... Зачароўваюць партрэты сталых жанок ды мужчын: не могуць не выклікаць увагі, павагі напрацаваныя рукі, глыбокія ўсёразумеючыя позіркi...

Па словах куратара мінскай выставы Валерыя Вядрэнкi, у Наталлі дзіўным чынам атрымоўваецца не такую ўжо і прыгожую рэчаіснасць пераўтварыць амаль што ў паэтычныя вобразы.

Наталля Дораш фатаграфавала Палессе на працягу 37 гадоў. Адборных здымкаў набiралася ўжо больш за сотню. На выставе ж

НАТАЛЛЯ ДОРАШ

Букчанская дзяўчына. 70-я гады

КАЦЬЕРЫНА МЯДЗВЕДСКАЯ

Імгненні вясковага жыцця з 70-х для іх — экзотыка

прадстаўлены толькі тыя, што былі зроблены з 1976 па 1984 год. Прычым ніякія з іх ніколі не падвяргаліся рэдагаванню ці нейкай кампутарнай апрацоўцы. Цяпер жа яны яшчэ і гістарычна важныя: зафіксавана ў іх тое жыццё, якое ўжо, зразумела, ніколі не вернецца.

Галоўным крытыкам і знаўцам творчасці Наталлі заўсёды быў і ёсць яе муж, праваслаўны святар айцец Уладзімір. Разам з жонкай прыехаў ён і на адкрыццё выставы “Палешукі” ў Мінск. Казалі, што вельмі важна заўважаць і паказваць прыгажосць чалавека і свету. А ў працах Наталлі якраз такая прыгажосць ёсць. А яшчэ — ён вельмі ўдзячны

жонцы за тое, што яна ў сваіх фотаработах — пейзажах і партрэтах — занатавала паўсядзённае жыццё яго аднавяскоўцаў, іх будні і святы.

Часта бываюць Наталля з мужам у Букчы і сёння. Дзеці-букчанцы з прадстаўленых на выставе партрэтаў ужо даўно сталі дарослымі, і цяпер фатограф фіксуе іх новае жыццё, робіць партрэты іх дачок і сыноў.

Дарэчы, выстава “Палешукі” летась працавала ў Гродне, пасля прэзентавалася ў Маскве. Цяпер майстар стварае новы фатаграфічны цыкл “Гродзенцы”, у якім хоча ўвасобіць вобразы жыхароў ужо свайго роднага горада.

ТРАДЫЦЫ

Пад уладай паланэза

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Захапленне ад Слоніма не хаваў Эдмунд Семяновіч, удзельнік літоўскага харэаграфічнага калектыву з Шальчынінскага раёна, які ўпершыню сюды прыехаў: “Мы чулі пра фэст і вельмі рады, што нарэшце тут. Заварожвае атмасфера, высокі ўзровень. Спадзяемся, наш паланэз таксама запомніцца”. Выступаць калектыву паводле жараб’ёўкі давялося ў канцы праграмы, у якой значылася больш за два дзясяткі канцэртных нумароў. Тым часам са сцэны ўдзельнікам фэсту даў наказ старшыня Слонімскага райвыканкама Алег Таргонскі: “Кожны раз мы зноў і зноў пераконваемся ў правільнасці рашэння праводзіць гэты форум менавіта ў нас у Слоніме, дзе такія багатыя культурныя традыцыі. Таленавітыя і самаадданыя людзі — усе, хто падтрымлівае пачынанне сланіманч, мэтай якога — духоўнае яднанне”.

Старшыня грамадскай арганізацыі “Саюз палякаў на Беларусі” Мечыслаў Лысы, вітаючы фэст, заўважыў: пад эгідай арганізацыі, якая нядаўна адзначыла 25-годдзе, прайшло мноства

ЮСІЮ ПАПІЮ

Так хораша танцуецца пад гукі паланэза

культурных імпрэз па ўсёй Беларусі, і сланімскі фэст сярод іх — адна з самых душэўных. Польскі паэт з Берліна Раман Брадоўскі, які спецыяльна з такой нагоды прыехаў у Беларусь, эмацыйна ўскалыхнуў залу сваім вершам, які прысвяціў сланімскаму паланэзу.

Харэаграфічныя калектывы з розных краін неслі сучаснікам са сцэны веліч аднаго з найпрыгажэйшых бальных танцаў. Ён вырас з народнага польскага “хадознага” ды ўзяў у свой час у салодкі палон усю Еўропу. Тэму паланэза развівалі вакальныя,

АЛЕНА СЯМЕНАВА

Леанарда Раўкоўская

інструментальныя калектывы. Гледачы цёпла сустракалі канкурсантаў з розных краін, не патрэбен быў і перакладчык, каб зразумець глыбінны сэнс паланэза. Дарэчы, фэст з аднайменнай назвай з лёгкай рукі сланіманч ужо разышоўся і па суседніх краінах.

ЗНАХОДКІ

Скарб з Лонданскай бібліятэкі

Рыгор Арэшка

Беларускія навукоўцы здолелі даказаць, што ў Буквара — беларускія карані

Хто не трымаў у руках буквар! Дзякуючы яму мы атрымліваем чароўны ключык да велізарных скарбаў, назапашаных продкамі, сучаснікамі пры дапамозе... літараў. Аднак каму першаму прыйшла ў галаву на славянскіх землях сама назва? У супрацоўнікаў Нацыянальнай бібліятэкі ўпершыню з’явілася магчымасць прадставіць публіцы якасныя выявы кнігі — першай у гісторыі! — пад назваю “Буквар”. Прычым аказалася ім якраз беларускае выданне, якому праз два гады споўніцца 400 гадоў.

Гэта, можна сказаць, культурнае адкрыццё. А ўдалося зрабіць яго дзякуючы візиту ў Лондан у канцы 2015 года Алесь Сушы, старшыні Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў і намесніка дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Спецыялісты ведаюць: у свеце захаваліся толькі два асобнікі гэтага ўнікальнага выдання. Адзін з іх, няпоўны, знаходзіцца ў Даніі, у Каралеўскай бібліятэцы. А другі (поўны) экзэмпляр — у Вялікабрытаніі, у Бібліятэцы Мідл Тэмпл — гэта ў гістарычным раёне Лондана Тэмпл, дзе некалі мелі сваю рэзідэнцыю знакамітыя рыцары-тампліеры.

Алесь Суша сцвярджае: ніводзін з беларускіх даследчыкаў, ва ўсялякім разе з тых, хто жыве сёння, раней не меў магчымасці ўбачыць схавааны ў Лондане “Буквар” на свае вочы. На радзіме ж выдання ніводнага асобніка не захавалася: іх, пэўна, проста “зачыталі да дзірак”, як тое бывае з вучэбнымі выданнямі, ці яны пагінулі ў шматлікіх войнах-пажарах-ператрусах. Аднак беларусам вельмі пашанцавала, што адна з тых кніг на пачатку XVII стагоддзя была вывезена ў Лондан калекцыянерам вучэбных выданняў Робертам Эшлі. У далейшым яна трапіла ў закрыты для знешняга свету збор лонданскіх барыстэраў (карпарацыю адвакатаў), дзе захоўваецца і па сёння.

“Дзякуючы спрыяльнаму брытанскіх беларусістаў, прафесараў Лонданскага ўніверсітэта, і перш за ўсё Джыма Дынглі, у мяне з’явілася магчымасць вывучыць каштоўны помнік нашай культуры і нават зрабіць некаторыя копіі”, — паведаміў журналістам Алесь Суша. Беларускаму даследчыку ўдалося яшчэ ўдакладніць, што першая ў свеце кніга пад назваю “Буквар” была выдадзена 24 ліпеня 1618 года ў друкарні Віленскага Свята-Духава праваслаўнага брацтва ў Еўі (цяпер гэта — паселішча ва ўсходняй Літве, за 14 км ад Электрэнай). Гэта было адно з самых старадаўніх і ўплывовых беларускіх выдавецтваў у Вялікім Княстве Літоўскім.